

راهبردهای ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام براساس مدل (SWOT) (از منظر مقام معظم رهبری)

فرزاد جهان بین*

استادیار گروه معارف اسلامی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

مونا پارسا

کارشناسی ارشد روابط بین الملل، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

چکیده

جهان اسلام به دلیل ماهیت انقلاب اسلامی اولین دایره‌ی عمق استراتژیک جمهوری اسلامی ایران می‌باشد و دارای ظرفیت‌های بالقوه‌ی بسیاری نیز از منظر ابعاد مختلف قدرت نرم در آن داراست. از اینرو ارتقاء قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام و بالفعل کردن این ظرفیتها از اهمیت راهبردی بالایی برخوردار است. با توجه به این مهم، توجه به دیدگاههای مقام معظم رهبری بعنوان رهبر عالی جمهوری اسلامی ایران و تحلیل و استخراج راهبردها ارتقاء قدرت نرم بسیار می‌تواند راهگشا باشد. از اینرو در مقاله حاضر تلاش شده است به این پرسش که راهبردهای ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام از منظر مقام معظم رهبری چه می‌باشند؟ پاسخ دهد. در پاسخ به این پرسش اساسی، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بر اساس مدل SWOT احصاء و بر اساس دیدگاه خبرگان، امتیاز بندی بندی شده و در نهایت راهبردهای ارتقاء قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام ارائه شده‌اند.

واژگان کلیدی: راهبرد، فرصت، قدرت نرم، جهان اسلام

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۲/۱۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۲/۵/۲۰

مقدمه

قدرت کلیدی‌ترین مؤلفه تعیین‌کننده مناسبات برای تعیین جایگاه کشورها در عرصه روابط بین‌الملل است. واقعیت‌های جهانی مبین آن است که اغلب کشورها در صددند قدرت سخت را به قدرت نرم، زور را به قانون و قدرت را به اقتدار مشروع تبدیل کنند. بنابراین بیشتر کشورها در سال‌های اخیر حرکت به سمت بعد نرم‌افزاری قدرت را در دستور کار خود قرار داده‌اند، دیگر زمان استفاده از قوای نظامی رو به پایان است، تمامی دولت‌ها به نقش قدرت نرم بعنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده در روابط بین‌الملل اشاره دارند و در صدد ارتقا آن هستند. الگوی انقلاب ایران برای فعالان مسلمان محلی عامل شتاب دهنده‌ای بود و آنان دریافتند که نگرانی‌های آنان، اینک نه منحصر به فرد است و نه لاینحل، شورش‌های سیاسی خودجوشی در کشورهای مختلفی همچون؛ عربستان سعودی، پاکستان، کویت و بحرین روی داد و نمایندگانی از سازمان‌های اسلامی خاورمیانه و جنوب و جنوب شرقی آسیا بلافاصله پس از انقلاب به تهران سفر کردند (اسپوزیتو، ۱۳۸۸: ۳۳۱). مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «در حقیقت امام بزرگوار ما در این نهضت عظیمی که در کشورمان و در جهان اسلام به وجود آوردند، دو پرچم را بلند کردند و برافراشته نگاه داشتند: یک پرچم عبارت است از پرچم احیاء اسلام، به عرصه آوردن این قدرت عظیم و لایتناهی. پرچم دوم، پرچم عزت و سربلندی ایران و ایرانی. این دو تا پرچم برافراشته به دست قدرتمند امام بزرگوار ماست پرچم اول که در حقیقت یک بعد از دعوت امام و نهضت امام است مربوط به امت بزرگ اسلامی است پرچم دوم هم اگرچه مربوط به ملت ایران است، مربوط به ایران و ایرانی است، اما چون یک تجربه عملی از تحرک حیات بخش اسلام است، برای امت اسلامی امیدآفرین و حرکت ساز است، چون این نهضت بزرگ در ایران تجربه عملی بیداری اسلام بود، بنابراین اگرچه که به‌طور مستقیم مربوط به ایران و ایرانی است اما نتیجه آن باز برای امت اسلام دارای ارزش و اهمیت است (بیانات مقام معظم رهبری، ۸۸/۳/۱۴). در این مقاله سعی شده است، با بیان راهبردهای ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلامی از منظر مقام معظم رهبری، عواملی که موجب افزایش قدرت در این حوزه می‌شود را در بیانات ایشان برای برنامه‌ریزی راهبردی در کشور بیان نماییم. بر این اساس نقاط (قوت، ضعف، فرصت، تهدید) را بر اساس مدل SWOT بیان شده است، نخست مؤلفه‌های ارتقا قدرت نرم را از میان بیانات مقام معظم رهبری استخراج و با تجزیه و تحلیل محیط داخلی و خارجی، راهبردهای ارتقا قدرت نرم را در چهار حوزه (راهبردهای WT، WO، ST، SO) تدوین، سپس راهبردها بر اساس میانگین جذابیت آنها رتبه‌بندی شدند.

اهمیت و ضرورت

جهانی‌سازی اسلام، در دنیای بشری از اهداف الهی و ائمه معصومین (ع) بوده که در شیوه و طریق مدنظر اجرایی، دوری از خشونت و اقدامات سخت را - مگر به اضطرار - بر مسلمین تبیین نموده است. بنابراین سطح نفوذ و ارتقا جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران در بقا و کارآیی نظام اسلامی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و ابعاد، سطوح و لایه‌های پیچیده، آشکار و پنهان مبتنی بر آموزه‌های دینی خود را داراست. رهنمودهای بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، آن را آشکار ساخته و تحت عنوان قدرت‌نرم بر آن تأکید و تصریح‌های مکرر نموده‌اند و با تأسی از دیدگاه معظم‌له اهمیت و ضرورت را در محورهای کلی و خلاصه شده ذیل بیان شده است.

الف) ضرورت تمرکز دقیق بر رهنمودها و الگوهای مطروحه معظم‌له، راهبردهای تهاجمی را که کشورهای متخاصم و ناهمسو بر ما اعمال می‌نمایند، به فرصت تبدیل و به مقوله مدیریت راهبردی قدرت نرم کمک می‌کند.

ب) تنوع محققین و مراکز مطالعاتی در برداشت از فرمایشات مقام معظم رهبری با وجود صرف بودجه و حجم فرآورده‌ها، سلیقه‌ای و صنفی است، بنابراین دستیابی به دریافتی نو، مشترک و هماهنگ، می‌تواند در شکل‌گیری قدرت نرم جمهوری اسلامی به هم‌افزایی منجر شود.

پ) هر کشوری نتواند از منابع قدرت نرم در پیشبرد اهداف و منابع خود بهره‌برداری کند، یقیناً هزینه‌های سنگین به کارگیری قدرت سخت به همراه عدم موفقیت کامل در نیل به اهداف، به کارگیری آن را متحمل خواهد شد؛ بنابراین فهم قدرت نرم و کاربرد آن در بستر تحولات نظام‌های اقتصادی، سیاسی، جهانی و... از اهمیت بسزایی برخوردار است و از ضروریات انکارناپذیر بشمار می‌رود.

ت) موفقیت نافذ بودن کشورها، با درک شرایط زمانی و مکانی و... مبتنی بر ارزیابی دقیق واقعیات جهانی و بین‌المللی و منطقه‌ای است، بنابراین بازیگران می‌بایست، متناسب با نیازهای دراز مدت و کوتاه مدت یا اقتضایی حرکت نمایند، از طرفی اهمیت و ضرورت دارد که کشورها به ارتقا و تکمیل راهبردهای خود بپردازند، که البته ایران اسلامی با پیام‌های جهان‌شمول و هجمه‌های وارده مدنظر، بر این ضرورت ارتقا راهبرد، تأکید بیشتری در برنامه‌های خود دارد.

د) جمهوری اسلامی ایران به دلایل بی‌شماری، توسط ایادی بین‌المللی و منطقه‌ای مورد هدف قرار گرفته، بنابراین اهمیت و ضرورت دارد تا برای دفاع و پرهیز از منازعات و چالش‌ها و فتنه‌های تحمیلی به اجرای راهبردها و ارتقای مطلوب خویش در قالب قدرت نرم بیش از پیش دست یابد.

۳- روش تحقیق

روش تحقیق برگزیده شده برای این پژوهش توصیفی-تحلیلی است، برای امتیازدهی به داده‌های به‌دست آمده از روش SWOT، میانگین ضرایبی که افراد صاحب‌نظر و خبره به هر یک از مؤلفه‌ها داده‌اند، استفاده شده است. در واقع برنامه‌ریزی راهبردی فرآیندی است نظام‌مند و شامل بررسی محیطی (خارجی-داخلی)، تدوین راهبرد، اجرای راهبرد و ارزیابی و کنترل آن می‌باشد (مصلاهی، ۱۳۸۶: ۳۴). یکی از ابزارهای بسیار مهم در فرآیند تدوین راهبرد، تکنیک SWOT است که به وسیله آن اطلاعات مقایسه می‌شود. اساساً SWOT یک ابزار برنامه‌ریزی راهبردی است (هوم‌هاکه، ۲۰۰۱: ۳) و یک چارچوب مفهومی برای تحلیل‌های سیستمی محسوب می‌شود (نوری و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۶). امروزه SWOT به عنوان ابزاری نوین برای تحلیل عملکردها و وضعیت شکاف، مورد استفاده طراحان و ارزیابان راهبرد قرار می‌گیرد (نلسون، ۲۰۰۴: ۱۵). از دیدگاه این مدل یک راهبرد مناسب قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدات را به حداقل ممکن می‌رساند. در روش SWOT دو ماتریس ارزیابی عوامل خارجی و عوامل داخلی وجود دارد. برنامه‌ریزان راهبردی با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی می‌توانند عوامل اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و سیاسی را مورد ارزیابی قرار داده و در عین حال با استفاده از ماتریس ارزیابی داخلی روابز بین موضوعات مختلف را شناسایی، ارزیابی و راه‌حل‌هایی را برای آن‌ها ارائه نمایند (دیوید، ۱۳۸۳: ۳۶).

مؤلفه‌های ارتقاء قدرت نرم

۱- نقاط قوت

۱-۱- پایبندی به آرمان‌های اسلامی-ایرانی

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «نرمش قهرمانانه به معنای مانور هنرمندانه برای دست یافتن به مقصود است، اهدافی وجود دارد، نظام اسلامی در هر مرحله‌ای یکی از این اهداف را دنبال می‌کند، برای ایجاد تمدن عظیم اسلامی» (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۲/۸/۲۹)

۲-۱- عدالت اجتماعی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: «سعادت بشر به آسایش فکر است، به آسایش روح است، به زندگی همراه با امنیت اخلاقی و معنوی و مادی است، به احساس عدالت در جامعه است. این را غرب ندارد، نه اینکه ندارد، روز به روز هم از او دارد دورتر می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۸۶/۱۰/۱۲)

۳-۱- پیروی از ولایت فقیه

امام خمینی (ره) می‌فرماید: «ولایت فقیه» به لحاظ اداره جامعه و حق ولایت بر مردم دارای همان اختیارات رسول اکرم (ص) و امام علی (ع) در تشکیل حکومت و اجرا و تصدی اداره هست، برای فقیه هم هست» (امام خمینی، ۱۳۷۷: ۴۷). مقام معظم رهبری نیز در این زمینه می‌فرماید: «رهبری در جامعه اسلامی گره‌گشاست. رهبری یعنی آن نقطه‌ای که دولت مشکل داشته باشد، مشکلات را علاج دولت به دست رهبری حل می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۷۶/۹/۵).

۴-۱- تعالیم جهان شمول دین اسلام

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «بیداری اسلامی به این معنی نیست که همه ملت‌ها که در این بیداری سهیم‌اند به صورت منطقی و استدلالی مبانی فکری یک نظام اسلامی را شناخته‌اند، بلکه به این معناست که احساس هویت اسلامی در میان توده‌های مسلمان، در همه جا بوجود آمده است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۹/۲۹).

۵-۱- فرهنگ ضد استکباری و ضد استعماری شیعی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: نظام اسلامی با استکبار است، نظام اسلامی با ملت‌ها طرف نیست. از زمان ابراهیم خلیل و نوح پیغمبر و پیغمبران بزرگ و پیغمبر اسلام تا امروز هم همین بوده، چون استکبار قادر نیست نظام اسلامی‌ای مثل نظام جمهوری اسلامی ایران را تحمّل کند (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۲/۸/۲۹).

۶-۱- تقویت الگوی ایرانی - اسلامی در برنامه‌های اقتصادی

با تأکید بر اینکه تنظیم الگوی پیشرفت کشور براساس الگوی اسلامی - ایرانی یک مسأله حیاتی است مقام معظم رهبری خاطرنشان کردند: «به طور قاطع می‌گوییم الگوی غرب برای توسعه یک الگوی ناموفق است، زیرا با وجود دستیابی کشورهای غربی به ثروت و قدرت، ارزشهای انسانی و معنویت در این جوامع از بین رفته‌اند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۰۴/۱۰).

۷-۱- خودکفایی‌های اقتصادی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: در اقتصاد، اصول امام تکیه‌ی به اقتصاد ملی است، تکیه‌ی به خودکفایی است، عدالت اقتصادی در تولید و توزیع است، احترام به کار را مورد تأکید قرار می‌دهد، همچنین هضم نشدن در اقتصاد جهانی، استقلال در اقتصاد ملی، اینها اصول امام در زمینه‌ی اقتصاد است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۳/۱۴).

۱-۸- ظرفیت منابع انرژی و نیروی انسانی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «امروز بخش عظیمی از حساسترین نقاط دنیا به لحاظ اقتصادی، منابع، سوق‌الجیشی و وضعیت اجتماعی، در اختیار مسلمانان است. مهمترین منابع نفت و بسیاری از منابع دیگر عالم، در اختیار مسلمانان است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۶۹/۸/۵).

۲- نقاط ضعف

۲-۱- رواج اختلافات مذهبی (شیعه و سنی)

یکی از توطئه‌ها و تهدیدات دشمن، ایجاد اختلاف در درون کشورهای اسلامی است. در واقع بهترین ابزاری که دشمن در اختیار دارد، همین اختلاف بین مسلمین می‌باشد. اختلافات مذهبی ناشی از شکاف‌های اجتماعی است که در کنار افکار عمومی موجب تشدید چالش‌های سیاسی شده است (عیوضی، ۱۳۸۷: ۱۶۲). مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: امروز مهمترین خطری که جهان اسلام را تهدید می‌کند، تفرقه است و این تفرقه، اگر چه اندکی زمینه داخلی دارد، ولی بخش عمده آن به وسیله دشمنان امت اسلامی صورت می‌گیرد، مثال دیگر هم اینک دشمنان اسلام، اغلب از دو سلاح رعب و تطمیع علیه مسلمانان استفاده می‌کنند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۲/۱۸).

۲-۲- فقدان وحدت روبه

در جای دیگری می‌فرماید: همبستگی اسلامی برای دشمنان جهان اسلام و دشمنان ملت‌های منطقه خاورمیانه و غارت‌گران بین‌المللی، کار را مشکل می‌کند و اجازه نمی‌دهد آنها طبق میل خود، هر طور خواستند و انتخاب کردند و مصلحت دیدند، به یک کشور و یا به ملت اسلامی تعرض کنند (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۱۱/۶).

۲-۳- ضعف نخبگان فرهنگی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «نخبگان فرهنگی و دینی در همه جای باید خود را به افشای حقایق، متعهد بدانند. ادامه‌ی اختلافات میان جریان‌های ملی و غفلت از خطر جنگ خانگی در کشورها، خطر بزرگی است که خسارت آن برای امت اسلامی به این زودی‌ها جبران نخواهد (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۲/۷/۲۲).

۲-۴- عملکرد ضعیف حوزه‌های فرهنگی از جمله دانشگاه‌ها

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «در دانشگاه‌ها، حتی در رسانه‌های جمعی ما، در کتابهایی که می‌نویسند، در برنامه‌های فرهنگی علی‌الظاهر بی‌ارتباط به ما که در دنیا وجود دارد و خبرش را می‌شنوید، همه جانبه آرایش نظامی فرهنگی بسیار خطرناک علیه انقلاب درست شده است» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۰/۲/۱۴).

۲-۵- اقتصاد تک محصولی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «کاهش وابستگی به نفت، این وابستگی، اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیت‌های اقتصادی درآمذزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگ‌ترین حرکت مهم را در زمینه اقتصاد انجام داده‌ایم» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۱/۹/۱۳۹۱).

۲-۶- فقدان حمایت از تولیدات ملی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «من تأکید می‌کنم، اصرار می‌کنم، از همه‌ی ملت ایران درخواست می‌کنم، بروید به سمت مصرف تولیدات داخلی، این کار کوچکی نیست، این کار کم‌اهمیتی نیست، این یک کار بزرگ است. البته دستگاه‌های حکومتی و دولتی به معنای عام در این جهت وظیفه‌ی مضاعف دارند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۷/۲/۱۳۹۲).

۳- فرصت‌های

۳-۱- الهام بخشی ایدئولوژی اسلامی - ایرانی

استفاده از شعارهای ابداعی مردم ایران، بهره‌گیری از علایم و نشان‌های دینی، مذهبی و انقلابی در راهپیمایی‌ها و زیبایی‌های همکاری مردمی به‌خوبی توانست برای مردم دنیا به خصوص مردم مسلمان در منطقه جذابیت ایجاد نماید که منجر به الگوگیری و عمل به آن شوند و بتوانند دیکتاتورها را به سقوط بکشانند (بیگی، ۱۳۸۸: ۱۲۷). مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «تا قبل از انقلاب اسلامی، ملت فلسطین همیشه درجا زدند، ملت‌های اسلامی که جوان‌هایی در بین آنها بودند که یک مقدار احساسات داشتند، انقلاب آنها را احیا کرد، ملت‌ها را بیدار کرد. اگر که نگاهی به صحنه پیرامون خودمان و دنیای اسلام بیندازیم، تا الان هم ملت ایران الگو بوده است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۸/۱۱/۸۶).

۳-۲- گسترش روابط با جهان عرب

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «روابط ما با دنیای عرب، دوستانه و خوب است و مهم‌ترین مسأله‌ی ما در جامعه‌ی عربی، فلسطین است. ما در این مسأله آنچه را که آنها در دلشان هست، بر زبان می‌آوریم و آن را با صراحت بیان می‌کنیم. همه‌ی مسؤولان کشورهای عربی هم دل‌هایشان همین را می‌خواهد، اگر چه بر اثر بعضی از ضرورتها شاید نمی‌توانند به این صراحت که ما ابراز می‌کنیم، بیان کنند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۴/۳/۱۳۸۵).

۳-۳- مردم‌سالاری جنبش‌های اسلامی

مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «قدرت حقیقی در دست مردم است، و هر جا که مردم همدل و یک‌صدا، پشتیبان رهبران و مسئولان خود باشند، آمریکا و بزرگتر از آمریکا

هیچ غلطی نمی‌توانند بکنند، و باید با تشریح اهداف انقلابها، و موانع و دشمنان آنها، مردم را آگاه و با بصیرت نگاه دارند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۹۱/۱/۲۰).

۳-۴- حرکت بیداری اسلامی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «بیداری یعنی حالت برانگیختگی و آگاهی‌ای که در امت اسلامی که اکنون بر تحولاتی بزرگ در میان ملت‌های منطقه انجامیده و قیامها و انقلاب‌هایی را پدید آورده است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

۳-۵- حج عامل فرصت‌ساز

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «تقویت روح اخوت و همدلی، درس بزرگ حج است. پوشش یکسان و اعمال یکسان و حرکات یکسان و رفتار مهربان در اینجا به معنی برابری و برادری همه‌ی آن کسانی است که به این کانون توحید معتقد و دلبسته‌اند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۷/۲۲).

۳-۶- راه اندازی شبکه‌های رسانه‌ای مشترک اسلامی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «گسترش فزاینده فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی به‌ویژه شبکه‌ی جهانی اینترنت و آثار چشمگیر آن در ابعاد زندگی فردی و اجتماعی، و لزوم سرمایه‌گذاری وسیع و هدفمند در جهت بهره‌گیری حداکثری از فرصت‌های ناشی از آن در جهت پیشرفت همه‌جانبه کشور و ارائه خدمات گسترده و مفید به اقشار گوناگون مردم و همچنین ضرورت برنامه‌ریزی و هماهنگی مستمر به منظور صیانت از آسیب‌های ناشی از آن اقتضا می‌کند که نقطه‌ی کانونی متمرکزی برای سیاستگذاری، تصمیم‌گیری و هماهنگی در فضای مجازی کشور وجود آید» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۰).

۳-۷- گسترش روابط گردشگری و مذهبی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «بحث اولویت قرار گرفتن گردشگری در ایران که به طور طبیعی بر سر راه میلیون‌ها زائر امام هشتم قرار دارد، با توجه به این فرصت و با تکیه بر جاذبه‌های گردشگری ایران، گردشگری می‌تواند در اولویت بعدی مسائل قرار گیرد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۱۹).

۴- تهدیدات

۴-۱- وابستگی برخی از سران دول جهان اسلام به غرب

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «مصر را تبدیل کردند به گنج استراتژیک رژیم صهیونیستی، این عبارت یکی از رؤسای صهیونیست است. کشور مصر را، ملت مصر را، یک ملت با عظمت را تبدیل کرده بودند به گنجی برای رژیم جعلی غاصب صهیونیستی. از این

خفت بالاتر؟ حالا این گنج ساقط شده. حالا این گنج از دسترس غاصبان کشور فلسطین خارج شده. رژیم مبارک سی سال امنیت اسرائیل را تضمین کرد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۳/۱۴).

۴-۲- فقدان جبهه متحد اسلامی

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «امروزه یکی از مهمترین ضعف‌های مسلمانان، نداشتن وحدت سیاسی و عدم همبستگی آنها با یکدیگر است. وحدت و هم‌گرایی در جامعه توحیدی، پیش از آنکه دستوری و حیانی باشد، امری عقلانی است و بیش از آنکه مطلوبی دینی باشد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۸/۸).

۴-۳- غرب شیفتگی نخبگان جریان‌های روشنفکری در جهان اسلام

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: «روشنفکران جهان اسلام امروزه کسانی هستند که امروز بازیچه‌ی سیاست صهیونیست‌های غدار و حامیان غربی آنان شده و دست به جنایتهای سهمگین می‌زنند، خون مسلمانان و بی‌گناهان را می‌ریزند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۷/۲۲).

۴-۴- جنگ روانی در زمینه اقتصاد اسلامی

ایشان در زمینه جنگ روانی اقتصادی دشمن می‌فرمایند: «دشمنان انقلاب و نظام اسلامی، برای این که افکار عمومی را اغوا کنند، همه آن نقاط مثبت را نادیده می‌گیرند و چون بیکاری و تورم و رکود تورمی و مشکلات گوناگون اقتصادی در کشور وجود دارد، اینها را به رخ می‌کشند و سعی می‌کنند با این شیطنت، نظام اسلامی را ناکارآمد جلوه دهند.» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۴/۱۰).

۴-۵- فقدان بازارهای مشترک اسلامی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: «امروز سهم دنیای اسلام از مجموع تجارت جهانی، بسیار ناچیز است، کمتر از ده درصد. متأسفانه سهم تجارت کشورهای اسلامی با یکدیگر نیز سهم کمی است، یعنی کشورهای اسلامی به جای این که امکاناتشان را با هم مبادله کنند، از ظرفیتهای هم استفاده کنند، به یکدیگر برای رشد تجارت و توسعه‌ی اقتصادی و سرمایه‌گذاری کمک کنند، بیشتر رو به سمت کشورهای غیراسلامی و رو به سمت غرب دارند، این ضعف ماست، باید به تحرک اقتصادی در درون دنیای اسلام بیشتر اهمیت دهیم» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۶/۲۵).

تشکیل ماتریس عوامل خارجی و داخلی

در این قسمت بعد از بدست آوردن نقاط قوت و ضعف ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران از بیانات مقام معظم رهبری در بخش قبل، اکنون برای استفاده از نظر جامعه آماری خبره و متخصص پرسشنامه‌ای تنظیم و نظر جامعه را در این باره اخذ نموده و پس از جمع‌آوری میانگین نمرات هر عامل را محاسبه نموده‌ایم، تا ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر داخلی و خارجی به شرح ذیل به دست آمد:

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

مرحله اول: در ابتدا عوامل اصلی داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) را فهرست می‌کنیم، به هر کدام از عوامل یک ضریب اهمیت می‌دهیم (از ۰ تا ۱ به نحوی که جمع کل وزن‌ها برابر با یک شود). از آنجایی که دادن ضرایب بین صفر و یک که مجموع آن‌ها یک باشد در عمل مشکل است، ابتدا به هر عامل براساس نظر خبرگان و متخصصان که از طریق ارائه پرسش‌نامه نظر آنها را جمع‌آوری نموده‌ایم، عددی از ۱ تا ۴ داده (از عدد ۱ برای عواملی که کمترین تأثیر و از عدد ۴ برای عواملی که بیش‌ترین تأثیر را در تدوین راهبرد دارند استفاده می‌کنیم) و سپس با تقسیم ضریب هر عامل بر مجموع امتیاز عوامل آنها را نرمالیز می‌نماییم. پس از محاسبه میانگین تأثیرگذاری کلیه قوت‌ها و ضعف‌ها جدول زیر را تشکیل داده و با نرمال سازی ضریب هر یک از عوامل قوت و ضعف را به دست می‌آوریم.

ضریب نرمالیز شده (قوت‌ها)	میانگین ضریب اهمیت	قوت‌ها	ردیف
۸٪	۲/۸	S1	۱
۶٪	۲/۵	S2	۲
۵٪	۲/۷	S3	۳
۹٪	۲/۸	S4	۴
۸٪	۲/۷	S5	۵
۷٪	۲/۵	S6	۶
۷٪	۱/۲	S7	۷
۴٪	۱/۵	S8	۸
ضریب نرمالیز شده (قوت‌ها)	میانگین ضریب اهمیت	ضعف‌ها	ردیف
۸٪	۲/۸	w1	۱
۹٪	۲/۲	w2	۲
۷٪	۱/۹	w3	۳
۵٪	۲/۵	w4	۴
۸٪	۱/۲	w5	۵
۹٪	۲/۷	w6	۶

ستون‌های به دست آمده را به شکل روبه رو نرمال می‌کنیم. (برای این کار میانگین‌های به دست آمده را با هم جمع کرده و تک تک میانگین‌ها را بر این مجموع تقسیم می‌کنیم. با این کار ستونی حاصل می‌شود که مجموع عناصر آن ۱ است)

مرحله دوم: در این قسمت هر یک از عوامل بر حسب میزان تطابق فعلی با ارتقا قدرت نرم در استفاده از فرصت‌ها و رفع تهدیدات، نمره‌ای بین ۱ تا ۴ می‌دهیم. عدد ۴ به این معناست که استفاده از قوت‌ها و ضعف‌ها دارای واکنش عالی هستند و عدد ۱ به این معناست که واکنش ضعیف است. در این قسمت هم برای استفاده از نظر جامعه آماری خبره و متخصص مانند قبل، پرسش‌نامه‌ای تنظیم و نظر جامعه در این باره اخذ نموده و پس از جمع‌آوری، میانگین نمرات هر عامل را محاسبه می‌نمائیم.

ردیف	قوت‌ها (Strength)	میانگین نمره
S1	پابندی به آرمان‌های اسلامی - ایرانی	۲/۷۵
S2	عدالت اجتماعی	۲/۴
S3	پیروی از ولایت فقیه	۲/۷۵
S4	فرهنگ ضد استکباری و ضد استعماری شیعی	۲/۲۵
S5	تعالیم جهان شمول دین اسلام	۲/۷۵
S6	تقویت الگوی ایرانی - اسلامی در برنامه‌های اقتصادی	۲/۲
S7	خودکفائی‌های اقتصادی	۲/۷
S8	ظرفیت منابع انرژی و نیروی انسانی	۱/۷۵
ردیف	ضعف‌ها (Weakness)	میانگین نمره
w1	رواج اختلافات مذهبی (شیعه و سنی)	۲/۷۵
w2	فقدان وحدت رویه	۲/۴
w3	ضعف نخبگان فرهنگی	۲/۷۵
w4	عملکرد ضعیف حوزه‌های فرهنگی از جمله دانشگاه‌ها	۲/۲۵
w5	اقتصاد تک محصولی	۲/۷۵
w6	فقدان حمایت از تولیدات داخلی	۲/۲

مرحله سوم: نمره هر عامل را در ضریب اهمیت آن ضرب می‌کنیم (این کار یک نمره موزون حاصل می‌کند) و سپس نمره‌های موزون عوامل را با هم جمع می‌کنیم (با این عمل امتیاز موزون کل جامعه در مطالعه محیط داخلی به دست می‌آید).

ردیف	قوت‌ها	نمره × ضریب اهمیت	نمره موزون
۱	S1	$۲/۷۵ \times ۸$	۲۲٪
۲	S2	$۲/۴ \times ۶$	۱۴٪
۳	S3	$۲/۷۵ \times ۵$	۱۳٪
۴	S4	$۲/۲۵ \times ۹$	۲۰٪
۵	S5	$۲/۷۵ \times ۸$	۲۲٪

۶	S6	۲/۲ × ۷٪	۱۵٪
۷	S7	۲/۷ × ۷٪	۱۸٪
۸	S8	۲/۷۵ × ۴٪	۱۱٪
ردیف	ضعف‌ها	نمره × ضریب اهمیت	نمره موزون
۱	w1	۲/۷۵ × ۸٪	۲۲٪
۲	w2	۲/۴ × ۹٪	۲۱٪
۳	w3	۲/۷۵ × ۷٪	۱۹٪
۴	w4	۲/۲۵ × ۵٪	۱۱٪
۵	W5	۲/۷۵ × ۸٪	۲۲٪
۶	w6	۲/۲ × ۹٪	۱۹٪

جمع نمرات موزون: ۲/۴۹

این نمره بیانگر وضعیت میانه در عوامل درونی جامعه است، در واقع نشان می‌دهد که شرایط داخلی جامعه نه دارای قوت زیادی است و نه ضعف مفرطی دارد، لذا امکان برنامه‌ریزی و ارائه راهبرد در این زمان بسیار لازم می‌باشد، براین اساس ما با استناد به فرمایشات مقام معظم رهبری بعنوان نخبه حکومتی در پی ارائه راهبردهای برای ارتقا قدرت نرم کشور می‌باشیم.

تشکیل ماتریس عوامل خارجی

در این قسمت بعد از به دست آوردن فرصت‌ها و تهدیدات ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران از بیانات مقام معظم رهبری در فصل قبل، اکنون برای استفاده از نظر جامعه آماری خبره و متخصص پرسش‌نامه‌ای تنظیم و نظر جامعه را در این باره اخذ نموده و پس از جمع‌آوری، میانگین نمرات هر عامل را محاسبه نموده‌ایم.

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

مرحله اول: همانند مراحل که در عوامل داخلی طی شد در اینجا هم برای محاسبه میانگین نمرات مراحل قبلی را انجام می‌دهیم. در ابتدا عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدات) را فهرست می‌کنیم، به هر کدام از عوامل یک ضریب اهمیت می‌دهیم (از ۰ تا ۱ به نحوی که جمع کل وزن‌ها برابر با یک شود). از آنجایی که دادن ضرایب بین صفر و یک که مجموع آن‌ها یک باشد در عمل مشکل است، ابتدا به هر عامل بر اساس نظر خبرگان و متخصصان که از طریق ارائه پرسش‌نامه نظر آنها را جمع‌آوری نموده‌ایم، عددی از ۱ تا ۴ داده (از عدد ۱ برای عواملی که کمترین تأثیر و از عدد ۴ برای عواملی که بیش‌ترین تأثیر را در تدوین راهبرد دارند استفاده می‌کنیم) و سپس با تقسیم ضریب هر عامل بر مجموع امتیاز عوامل آنها را نرمالیز می‌نماییم. پس از محاسبه میانگین تأثیرگذاری کلیه فرصت‌ها و تهدیدات جدول زیر را تشکیل داده و با نرمال سازی ضریب هر یک از عوامل را به دست می‌آوریم.

ضریب نرمالیز شده (قوت‌ها)	میانگین ضریب اهمیت	فرصت‌ها	ردیف
۹٪	۲/۸	O1	۱
۷٪	۲/۴	O2	۲
۹٪	۲/۶	O3	۳
۱۰٪	۲/۸	O4	۴
۸٪	۲/۷	O5	۵
۷٪	۲/۲	O6	۶
۸٪	۲/۶	O7	۷
ضریب نرمالیز شده (قوت‌ها)	میانگین ضریب اهمیت	تهدیدات	ردیف
۱۰٪	۲/۸	T1	۱
۹٪	۲/۲	T2	۲
۷٪	۲/۷	T3	۳
۸٪	۲/۵	T4	۴
۸٪	۲/۴	T5	۵
۱	۳۰/۷	جمع	

ستون‌های به دست آمده را به شکل روبه رو نرمال می‌کنیم. (برای این کار میانگین‌های به دست آمده را با هم جمع کرده و تک تک میانگین‌ها را بر این مجموع تقسیم می‌کنیم. با این کار ستونی حاصل می‌شود که مجموع عناصر آن ۱ است)

مرحله دوم: در این قسمت هر یک از عوامل بر حسب میزان تطابق فعلی با ارتقا قدرت نرم، نمره‌ای بین ۱ تا ۴ می‌دهیم. عدد ۴ به این معناست که استفاده از فرصت‌ها و تهدیدات دارای واکنش عالی هستند و عدد ۱ به این معناست که واکنش ضعیف است. در این قسمت نیز برای استفاده از نظر جامعه آماری خیره و متخصص مانند قبل پرسش‌نامه‌ای تنظیم و نظر جامعه در این باره اخذ نموده و پس از جمع‌آوری، میانگین نمرات هر عامل را محاسبه می‌نماییم.

میانگین نمره	فرصت‌ها (Opportunities)	ردیف
۲/۸	الهام بخشی ایدئولوژی اسلامی - ایرانی	O1
۲/۱	گسترش روابط با جهان عرب	O2
۲/۹	مردم سالاری جنبش‌های اسلامی	O3
۲/۴	حرکت بیداری اسلامی	O4
۲/۶	حج عامل فرصت‌ساز	O5
۲/۸	راه اندازی شبکه‌های رسانه‌ای مشترک اسلامی	O6
۲/۹	گسترش روابط گردشگری و مذهبی	O7
میانگین نمره	تهدیدات (Threats)	ردیف
۲/۷	وابستگی برخی از سران دول جهان اسلام به غرب	T1
۲/۸	فقدان جبهه متحد اسلامی	T2
۲/۶	غرب شیفتگی نخبگان جریان‌های روشنفکری در جهان اسلام	T3
۲/۴	جنگ روانی در زمینه اقتصاد اسلامی	T4
۲/۲	فقدان بازارهای مشترک اسلامی	T5

مرحله سوم: نمره هر عامل را در ضریب اهمیت آن ضرب می‌کنیم (این کار یک نمره موزون حاصل می‌کند) و سپس نمره‌های موزون عوامل را با هم جمع می‌کنیم (با این عمل امتیاز موزون کل جامعه در مطالعه محیط خارجی به دست می‌آید).

ردیف	فرصت‌ها	نمره × ضریب اهمیت	نمره موزون
۱	O1	۲/۸ × ۹	۲۵٪
۲	O2	۲/۱ × ۷	۱۴٪
۳	O3	۲/۹ × ۹	۲۶٪
۴	O4	۲/۴ × ۱۰	۲۴٪
۵	O5	۲/۶ × ۸	۲۰٪
۶	O6	۲/۸ × ۷	۱۹٪
۷	O7	۲/۹ × ۸	۲۳٪
ردیف	تهدیدات	نمره × ضریب اهمیت	نمره موزون
۱	T1	۲/۷ × ۱۰	۲۷٪
۲	T2	۲/۸ × ۹	۲۵٪
۳	T3	۲/۶ × ۷	۱۸٪
۴	T4	۲/۴ × ۸	۱۹٪
۵	T5	۲/۲ × ۸	۱۷٪

جمع نمرات موزون ۲/۵۷

این نمره نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی‌های فعلی کشور برای ارتقا قدرت نرم در محیط بین‌الملل در برابر عوامل محیط خارجی و در مناسبات با کشورهای اسلامی که موجب ایجاد فرصت‌ها و تهدیداتی می‌شود واکنش متوسطی دارد، ولی جای بهبود این عوامل و ارتقا آن‌ها زیاد است و باید از این فرصت‌هایی که به وجود می‌آید و مقام معظم رهبری هم در این باره سفارشات فراوانی نموده‌اند با اتخاذ راهبردهای مناسب تهدیدات را خنثی و حتی آن‌ها را به فرصت تبدیل نمود.

تدوین راهبرد بر اساس مدل (SWOT)

پس از شناسایی عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدات) و عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) می‌توان بر اساس مدل SWOT در چهار حوزه راهبردهای (SO, ST, WO, WT) را ارائه نماییم. روش تجزیه و تحلیل SWOT الگوی تحلیلی مفیدی است، به شکل نظام یافته هر یک از عوامل قوت، ضعف، فرصت، تهدید ارتقا قدرت نرم را که از میان بیانات مقام معظم رهبری جمع‌آوری شده و با ارائه پرسش‌نامه به خبرگان و صاحب‌نظران این حوزه امتیازدهی شد، راه را برای طراحی راهبردهای ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام هموار می‌سازد. این مدل در حالت معمولی متشکل از؛ یک جدول مختصاتی دو بعدی مطابق شکل

ذیل است که هر یک از چهار نواحی آن نشان‌دهنده یک دسته گزینه‌های راهبردی بشمار می‌رود، به عبارت دیگر همواره چهار دسته راهبرد در این مدل مطرح می‌گردد:

ماتریس سوات (SWOT)

در این قسمت به دست آوردن راهبردهای ارتقا قدرت نرم از بیانات مقام معظم رهبری در برابر جهان اسلام، ماتریس سوات را با توجه به عوامل داخلی و خارجی ایجاد می‌نماییم و در ادامه راهبردهای حاصل از هر چهار ناحیه ماتریس را ارائه خواهیم داد. باید توجه داشت که راهبردهای حاصل از این ماتریس بسیار کلی بوده و در هر حوزه امکان جزئی شدن وجود دارد.

ماتریس سوات (SWOT).

نقاط قوت - S	نقاط ضعف - W	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)
S1- پایبندی به آرمان‌های اسلامی- ایرانی S2- عدالت اجتماعی S3- پیروی از ولایت فقیه S4- فرهنگ ضد استکباری و ضد استعماری شیعی S5- تعالیم جهان شمول دین اسلام S6- تقویت الگوی ایرانی - اسلامی در برنامه‌های اقتصادی S7- خودکفائی‌های اقتصادی S8- ظرفیت منابع انرژی و نیروی انسانی	W1- رواج اختلافات مذهبی(شیعه و سنی) W2- فقدان وحدت رویه W3- ضعف نخبگان فرهنگی W4- عملکرد ضعیف حوزه های فرهنگی از جمله دانشگاه ها W5- اقتصاد تک محصولی W6- فقدان حمایت از تولیدات داخلی	ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)
فرصت‌ها - O	استراتژی‌های WO	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)
O1- الهام بخشی ایدئولوژی اسلامی- ایرانی O2- گسترش روابط با جهان عرب O3- مردم سالاری جنبش‌های اسلامی O4- حرکت بیداری اسلامی O5- حج عامل فرصت‌ساز O6- راه اندازی شبکه های رسانه‌ای مشترک اسلامی O7- گسترش روابط گردشگری و مذهبی	WO1- افزایش اتحاد کلمه و همدلی بر محور کلمه « لا اله الا الله» برای حل و فصل مشکلات جهان اسلام و تقویت قدرت اسلامی WO2- ارتقاء سطح خودباوری و همیاری در تولید علم و نهضت‌های نرم افزاری اسلامی WO3- اعطاء امتیازات ویژه به دانشگاه‌ها برای ارتقاء افکار و آثار مسلمانان در جهت ایجاد وحدت اسلامی	ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)
تهدیدات - T	استراتژی‌های WT	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)
T1- تهدیدات ناشی از رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی T2- تهدیدات ناشی از تغییرات اقلیمی و زیست‌محیطی T3- تهدیدات ناشی از بحران‌های اقتصادی و اجتماعی T4- تهدیدات ناشی از تغییرات فرهنگی و اجتماعی T5- تهدیدات ناشی از تغییرات سیاسی و نظامی	WT1- تقویت همکاری‌ها و همیاری‌ها در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی WT2- ارتقاء سطح خودباوری و همیاری در تولید علم و نهضت‌های نرم افزاری اسلامی WT3- اعطاء امتیازات ویژه به دانشگاه‌ها برای ارتقاء افکار و آثار مسلمانان در جهت ایجاد وحدت اسلامی	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

<p>WT1- تقویت فرهنگ ایثار و شهادت به عنوان یک باور اسلامی و روحیه حماسی در جهان اسلام در برابر تعالیم غرب</p> <p>WT2- افزایش حمایت از تولید محصولات اسلامی در بازار کشورهای جهان اسلام</p>	<p>ST1- تقویت بینه‌های تجاری و افزایش مبادلات خارجی میان جوامع اسلامی</p> <p>ST2- افزایش روحیه استکبارستیزی و دفاع از مظلوم و کنار نیامدن با ظالم در حمایت از مسلمانان و مستضعفان جهان اسلام</p>	<p>T1- غرب شیفتگی نخبگان جریان‌های روشنفکری در جهان اسلام</p> <p>T2- وابستگی برخی از سران دول جهان اسلام به غرب</p> <p>T3- فقدان جبهه متحد اسلامی</p> <p>T4- جنگ روانی در زمینه اقتصاد اسلامی</p> <p>T5- فقدان بازارهای مشترک اسلامی</p>
--	--	--

راهبردهای SO

این حالت، مطلوب‌ترین و مناسب‌ترین حالت برای راهبرد است و بدین معنی این راهبردها ضمن آنکه از توانایی‌ها و نقاط قوت قابل توجهی برخوردار می‌باشند، در محیط تعاملی و زمینه‌ای خود نیز با فرصت‌های مناسبی مواجه است.

SO1- ترویج الگوی انقلاب اسلامی ایران بمنابۀ گفتمان هویت اسلامی و عزت اسلامی در بیداری جهان اسلام برای ایجاد تمدن درخشان اسلامی: مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «طراحی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت کاری بسیار بزرگ، فاخر، بلندمدت و عمیق و لازمه تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت و رسوخ آن در میان نخبگان، گفتمان سازی آن در جامعه است. طراحی الگوی اسلامی - ایرانی در واقع ارائه محصول انقلاب اسلامی و طراحی یک تمدن جدید و پیشرفته در همه عرصه‌ها بر مبنای تفکر و اندیشه اسلام است، بنابراین افق کار باید بلندمدت و همراه با افزایش عمق، دیده شود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۱۲/۱۴).

SO2- ارتقا دموکراسی در جهت تقویت و احیای ارزش‌ها و سنت‌های اسلامی در میان جوامع مسلمان: مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «در مناطق اسلامی، حوادث بسیاری در جریان است، با توجه به این مسائل دموکراسی و مردم‌سالاری در جهان اسلام باید مورد توجه قرار بگیرد، از دخالت قدرتهای بیگانه آن‌طوری که الان مشاهده می‌شود هیچ فایده‌ای برای جهان اسلام حاصل نمی‌شود و باید به ارزش‌ها و اصول ناب اسلامی توجه داشت» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۵/۱۸).

SO3- ارتقا ظرفیت و کارکردهای سیاسی، اجتماعی و بین‌الملل حج و زیارت: مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «یکی از فرصت‌های عظیم حج، امکان گسترش تفکر اسلامی بر مبنای «وحدت دیانت و سیاست» و حضور دین در عرصه‌های مختلف زندگی» است که جا

دارد معارف ناب اسلامی به صورت صحیح و متقن در اختیار تشنگان این حقایق قرار گیرد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۹/۲۸)

راهبردهای ST

در این حالت راهبرد هرچند از قوت‌ها و توانایی‌های قابل اتکایی برخوردار است ولی، در محیط تعاملی و زمینه‌ای خود نیز با چالش‌ها و تهدیدهای متعدد و جدی روبرو می‌باشد. ST1- تقویت بنیه‌های تجاری و افزایش مبادلات خارجی میان جوامع اسلامی: مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «ما همواره معتقد به تعامل با دنیا و از همه مهم‌تر جهان اسلام بوده و هستیم اما نکته مهم در تعامل با دنیا، شناخت طرف مقابل و درک اهداف و شگردهای اوست زیرا اگر او را به درستی شناسیم، پشت پا خواهیم خورد. اوضاع کشور در این زمینه نیز بهبود یافته است. در تعاملات با جهان اسلام تجارت خارجی به ۶۳۵ میلیارد دلار در ۸ سال اخیر و افزایش صادرات غیرنفتی از ۳۸ به ۱۷۱ میلیارد دلار از جمله آمارهای بیان شده در این بخش است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۴/۳۰)

ST2- افزایش روحیه استکبارستیزی و دفاع از مظلوم و کنار نیامدن با ظالم در حمایت از مسلمانان و مستضعفان جهان اسلام: مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «دستگاه‌های استکبار همه‌ی تلاش خودشان را به‌کار بردند که جمهوری اسلامی را منصرف کنند، مسأله‌ی مذهبی و طائفی را بزرگ کنند، جمهوری اسلامی در کنار برادران مسلمان خود از هر مذهب، از شیعه و سنی و فرقه‌ی مختلف اسلامی ایستاد. هر جا حرکت اسلامی است، هر جا دفاع از هویت اسلامی است، جمهوری اسلامی آنجا حاضر است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۱/۱۳۹۱/۴).

راهبردهای WO

در این حالت هرچند فرصت‌های متعدد و گرانبهایی برای سازمان در محیط فراهم است ولی، از سوی دیگر ضعف‌ها و ناتوانی‌ها و آسیب‌پذیری‌های جدی نیز آن را دربرگرفته است. WO1- افزایش اتحاد کلمه و همدلی بر محور کلمه «لا اله الا الله» برای حل و فصل مشکلات جهان اسلام و تقویت قدرت اسلامی، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «بزرگان تشیع اعم از امام(ره) و دیگران همواره بر حفظ اتحاد امت اسلامی تأکید کرده‌اند، دشمنان امت اسلامی به‌خوبی متوجه شده‌اند که درگیری مذاهب اسلامی به نفع رژیم غاصب صهیونیستی است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۶/۲۰).

WO2- ارتقاسطح خودباوری و همیاری در تولید علم و نهضت‌های نرم‌افزاری اسلامی، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «دانش‌هایی که تا امروز بشر به آنها دست پیدا کرده که

وسیله‌ای است برای اینکه انسان بتواند از این حقیقتی که وجود دارد و این طبیعتی که خدا برای ما آفریده، بهتر استفاده کند و همچنین دانش‌هایی که تا امروز بشر به آنها دست پیدا نکرده، شاید دانش‌های بیشتری در آینده پیدا خواهد شد که حجم و کمیت آنها از همه‌ی دانش‌های بشری از اول تا حالا بیشتر است و بشر در آینده به آنها دست پیدا خواهد کرد. همه‌ی این دانشها از نظر اسلام با ارزش است. نهضت تولید علم و نهضت نرم افزاری و مسأله‌ی نخبه پروری در کشور شروع شده، تا امروز ما خیلی پیشرفت کرده‌ایم. این پیشرفتها مغتنم است اما در جهان اسلام این نهضت‌ها باید پررنگ تر باشند» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۸۷/۶/۵،

WO3- اعطا امتیازات ویژه به دانشگاه‌ها برای ارتقا افکار و آثار مسلمانان در جهان اسلام، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «نخبگان جوان، دانشگاهیان و همه مسئولان و ملت ایران بدانند که تمرکز اصلی جبهه‌ای که امروز در مقابل نظام اسلامی قرار گرفته، جلوگیری از قدرتمند شدن علمی و فناوری ایران است. با وجود فراگیر شدن این خواسته بسیار مهم و نیاز حقیقی دانشگاهها و مراکز صنعتی به یکدیگر، هنوز ارتباط کامل و منطقی میان مراکز تحقیقاتی و علمی با کارخانه‌ها و مراکز تولیدی به وجود نیامده است. تحقق رسالت تاریخی انقلاب اسلامی، نیازمند آن است که حرکت پرشتاب علمی کشور از دور نیفتد و سکنه، وقفه یا تردید و تبلی در آن به وجود نیاید تا از این طریق میان مسلمانان در زمینه‌های مختلف ارتباط برقرار شود و نوعی وحدت علمی حاصل شود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۷/۱۷).

راهبردهای WT

این حالت، بدترین دشوارترین و مخاطره‌آمیزترین شرایط برای یک راهبرد است که می‌توان ترسیم کرد. زیرا علی‌رغم آن که با ضعف‌ها و ناتوانی‌های متعدد و قابل توجهی مواجه است در محیط تعاملی یا زمینه‌ای خود با فشارها و تهدیدات گوناگونی باید مقابله نماید.

WT1- تقویت فرهنگ ایثار و شهادت به عنوان یک باور اسلامی و روحیه حماسی در جهان اسلام در برابر تعالیم غرب، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «دلدادگی و توکل بر معبود یکتا رمز واقعی پایداری، ضرورت گسترش و تعمیق فرهنگ ایثار و مقاومت در عرصه‌های مختلف در جهان اسلام است و این شهادت است که پای ماندگاری و پایداری و بقا ارزشها را امضا می‌کند. بزرگترین اجری که در این دنیا به شهید داده می‌شود، بقا و استحکام آن حقیقتی است که شهید جان خود را برای آن حقیقت فدا کرده است. امروز سرتاسر کشورهای اسلامی از روحیه‌ی ایستادگی و ثبات و افتخار و احساس عزت، لبریز است. کسی که در مسیر امام حسین علیه السلام قدم می‌گذارد باید آماده شهادت باشد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۵/۲۵)

WT3- افزایش حمایت از تولید محصولات اسلامی در بازار کشورهای جهان اسلام، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: «نکته‌ی دیگر که خطاب به همه‌ی مردم کشور است، مصرف کالای داخلی است. یکی از آفات موجود اجتماعی ما که ریشه‌ی آن، میراث دوران طاغوت و دوران ظلمانی گذشته است، همین است که افراد، دلبسته به تولیدات بیگانه باشند. یک وقت تولید داخلی نداشتیم، یک وقت تولید داخلی، تولید غیر قابل مصرفی بود، امروز اینجوری نیست، امروز تولیدات داخلی، تولیدات مرغوب و مطلوب است. در عین حال یک عده‌ای خوششان می‌آید که بگویند فلان نشان خارجی روی لباسشان هست یا روی وسیله‌ی خوراکی‌شان هست، این یک بیماری است. در جهان اسلام هم همین ظرفیت‌ها زیاد است ما کالاهای مرغوب اسلامی زیادی داریم که متأسفانه در بازارهای کشورهای مسلمان طرفدار زیادی ندارند» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۰/۲/۷).

ارزیابی راهبردها

ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM)

به منظور کمی نمودن راهبردها از ماتریس (QSPM) استفاده شده است که بر اساس آن، استراتژی‌ها مقایسه و الویت‌بندی شدند، به کمک این ماتریس می‌توان مشخص نمود که کدامیک از مؤلفه‌های استراتژیک انتخاب شده، امکان‌پذیر و واقعیت پیدا می‌کند. برای ارائه ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی ارتقا قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در محیط بین‌الملل شش مرحله به شرح ذیل طی شده است:

مرحله اول: راهبردهای استخراج شده از عوامل عمده داخلی و خارجی مؤثر بر ارتقا قدرت نرم، برگرفته از دو ماتریس IFE و EFE در ستون طرف راست ماتریس نوشته شده‌اند. در مرحله دوم: در ستون دوم ماتریس QSPM با عنوان ضریب اهمیت، ضریب یا همان وزن راهبردهای استخراج شده، وارد شدند. مرحله سوم: راهبردهای شدنی و با ضریب بالا برای ارتقا قدرت نرم در ردیف بالای ماتریس مزبور قرار گرفتند. مرحله چهارم: در این قسمت براساس پرسش‌نامه تهیه شده که در بین خبرگان و کارشناسان توزیع شده بود، میزان جذابیت و انطباق با واقعیت جامعه کنونی امتیازدهی شده است. براساس پاسخ داده شده، اگر جواب مثبت باشد نمره جذابیت و عدم جذابیت بین عدد ۱ تا ۴ قرار می‌گیرد. مرحله پنجم: جمع نمره‌های جذابیت از طریق ضرب امتیاز هر عامل (اعداد ستون ضریب اهمیت) در امتیاز جذابیت در هر ردیف، محاسبه شدند. مرحله ششم: با جمع نمره‌های جذابیت، راهبردها با درجه امتیاز بالا مشخص و براساس درجه اهمیت آن‌ها در جدول به ترتیب اولویت مشخص شده‌اند.

ردیف	عنوان راهبرد	نمره QSPM
۱	ترویج الگوی انقلاب اسلامی ایران به مثابه گفتمان هویت اسلامی و عزت اسلامی در بیداری جهان اسلام برای ایجاد تمدن درخشان اسلامی	۳/۷۸
۲	افزایش اتحاد کلمه و همدلی بر محور کلمه « لا اله الا الله » برای حل و فصل مشکلات جهان اسلام و تقویت قدرت اسلامی	۳/۶۲
۳	ارتقاء دموکراسی در جهت تقویت و احیای ارزش‌ها و سنت‌های اسلامی در میان جوامع مسلمان	۳/۵۶
۴	ارتقاء سطح خودباوری و همیاری در تولید علم و نهضت‌های نرم افزاری اسلامی	۳/۵۵
۵	اعطاء امتیازات ویژه به دانشگاه‌ها برای ارتقاء افکار و آثار مسلمانان در جهان اسلام	۳/۵۰
۶	افزایش حمایت از تولید محصولات اسلامی در بازار کشورهای جهان اسلام	۳/۴۱
۷	تقویت بنیه‌های تجاری و افزایش مبادلات خارجی میان جوامع اسلامی	۳/۳۵
۸	ارتقاء ظرفیت و کارکردهای سیاسی، اجتماعی و بین‌المللی حج و زیارت	۳/۲۸
۹	تقویت فرهنگ اینار و شهادت به عنوان یک باور اسلامی و روحیه حماسی در جهان اسلام در برابر تعالیم غرب	۳/۱۶
۱۰	افزایش روحیه استکبارستیزی و دفاع از مظلوم و کنار نیامدن با ظالم در حمایت از مسلمانان و مستضعفان جهان اسلام	۳/۱۰

نتیجه‌گیری

اولین دایره‌ی عمق استراتژیک ایران، به دلیل ماهیت انقلاب اسلامی، جهان اسلام است. این‌که چگونه اسلام می‌تواند تبدیل به یک مکتب سیاسی- اجتماعی و حتی مکتب علمی شود تا بتواند پاسخگوی نیازهای امروز امت اسلامی باشد، برای جهان اسلام مهم است. ایران به دلیل پیام و ارزش‌هایی که بر آن‌ها تأکید می‌کند، توانسته در جهان اسلام و امت اسلامی الگو باشد و عمق استراتژیک ایجاد کند. حمایت توده‌های مردم و نفوذ قدرت نرم جمهوری اسلامی در جغرافیای جهان اسلام، مصونیت دیگری را برای دفاع در مقابل قدرت نرم و سخت ایجاد کرده که غرب علیه این انقلاب اعمال می‌کند. استفاده از قدرت نرم به‌منظور نشان دادن مشروعیت سیاستهای انقلاب اسلامی را می‌توان چهره‌ای جدید از قدرت قلمداد کرد که در برگیرنده مؤلفه‌های فرهنگی، ایدئولوژیک، سیاسی و فکری است. ارزش‌هایی نظیر مردم سالاری دینی و کمک‌های بشردوستانه به نهضت‌های رهایی‌بخش و ارتقای توانمندی‌های علمی و فرهنگی کشور را می‌توان در زمره موارد اهتمام به قدرت نرم برشمرد. قدرت نرم از آنجا که به صورت آرام و تدریجی حرکت می‌کند از اثرگذاری بیشتر و مداومی برخوردار است، چرا که می‌تواند با تفسیر سیاست‌های فکری و فرهنگی به ایجاد تغییرات بنیادین و راهبردی یاری رساند. قدرت نرم در فرآیند انقلاب اسلامی چیزی بیش از ترغیب و یا توانایی تهییج ملتها بوده است، چرا که علاوه بر آن دربردارنده مفهوم توانایی جذب افراد نیز می‌باشد که عموماً به موافقت و رضایت

منجر می‌گردد. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: «ایشان مهمترین موضوع در دنیای اسلام را حفظ و تقویت وحدت امت اسلامی و پرهیز از افتادن در دام بیگانگان به‌منظور ایجاد اختلاف و تفرقه دانستند و تأکید کردند؛ اگر دنیای اسلام تواناییها و ظرفیتهای بالای خود را بشناسد، شرایط بسیار متفاوت خواهد شد و دنیای اسلام می‌تواند بعنوان یک قدرت تأثیرگذار در تحولات بین‌المللی نقش ایفا کند (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۱۱/۲۶).

با توجه به تأکید مقام معظم رهبری مبنی بر الگو شدن ملت ایران و تمدن‌سازی نوین اسلامی، عزت و اعتماد به نفس ملی، ظهور تحولات انقلابی در جهان و عدالت بعنوان شاخصه‌های پیشرفت جهان اسلام، ارائه الگویی از سوی ایران بعنوان شاخص‌ترین کشور در حوزه مسائل جهان اسلام ضرورت اجتناب ناپذیری است. اما از آنجایی که تاکنون به‌دلایلی در رابطه با ارائه راهبرد فاقد اصول و راهکارهای نظام‌مند بوده است، در این مسیر، تحول در نگرش‌ها، تدوین نقشه راه، تبیین دقیق راهبردهای مبتنی بر موقعیت‌یابی، آسیب‌شناسی و محیط‌شناسی، تهیه برنامه‌های ارتقا قدرت نرم در محیط بین‌الملل، ضرورت‌های اجتناب ناپذیری هستند که در فرآیند تدوین راهبردها باید مورد توجه قرار گیرند. از این رو طراحی «برنامه راهبردی و هوشمندانه» نه تنها امری لازم بشمار می‌آید، بلکه امری حیاتی است که می‌بایست توجه ویژه‌ای از سوی بخش‌های مطالعاتی، طراحان و برنامه‌ریزان سازمانی صورت گیرد. هرکدام از این راهبردها در حکم قواعد و رویه‌های نه لزوماً لازم‌الاجرا، ولی درخور توجه در کشورهای اسلامی است که تدوین و اجرای برنامه‌های متعدد پیرامون هر یک منجر به تقویت هویت مشترک فرهنگی اسلامی در بین کشورها می‌شود. با توجه به بیانات مقام معظم رهبری که به تفصیل در این مقاله به آن پرداخته شده است. ضرورت به‌کارگیری راهبردها در سطح کلان روشنتر خواهد شد و از این بین راهبردهای ارائه شده تنها بخشی از زوایای راهبردی ارتقا قدرت نرم را بیان کرده است، تا با برنامه‌ریزی درصدد افزایش سطح قدرت نرم در جهان اسلام اقدام گردد.

کتابنامه

۱. موسوی خمینی، روح‌الله (۱۳۷۷)، «ولایت فقیه»، چاپ هشتم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام (ره)
۲. فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در مناسبات و تاریخ‌های زیر:
 - رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار رئیس‌جمهور ترکیه، ۱۳۸۹/۱۱/۲۶.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی (ره)، ۱۳۸۰/۳/۱۴

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و گروه کثیری از پاسداران سپاه به مناسبت روز پاسدار، ۷۸/۸/۲۲.
- دیدار مقام معظم رهبری با شورای عالی اشتغال، ۸۲/۵/۱۵.
- دیدار مقام معظم رهبری با مسؤولان نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه ها و اعضای شورای مرکزی تشکلهای اسلامی سخنرانی، ۱۳۷۵/۹/۱۵.
- دیدار مقام معظم رهبری با اعضای کمیته تبلیغاتی کنفرانس اسلامی سخنرانی، ۱۳۷۷/۳/۴.
- بیانات مقام معظم رهبری در بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸/۳/۱۴.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اقتصاد دانان شرکت کننده در اجلاس بانک توسعه اسلامی، ۱۳۸۳/۶/۲۵.
- بیانات مقام معظم رهبری رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از اصناف، ۱۳۸۰/۴/۱۰.
- پیام رهبر معظم انقلاب به مناسبت کنگره عظیم حج، ۱۳۹۲/۷/۲۲.
- بیانات مقام معظم دیدار جمعی از دانش آموزان و دانشجویان و تشکلهای مختلف دانشگاهی، ۸۷/۸/۸.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم گرامیداشت بیست و سومین سالگرد رحلت حضرت امام خمینی(ره)، ۱۳۹۱/۳/۱۴.
- رهبر انقلاب در جمع پر شور دهها هزار نفر از مردم خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۱۹.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۱/۱۱/۱۰.
- بیانات مقام معظم رهبری در نخستین اجلاس بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۶/۲۶.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای دوره جدید مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۱/۱/۲۰.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم هفدهمین سالگرد ارتحال معمار بزرگ انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی(ره)، ۱۳۸۵/۳/۱۴.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمع کثیری از مردم آذربایجان شرقی، ۸۶/۱۱/۲۸.
- بیانات مقام معظم رهبریدر دیدار هزاران نفر از معلمان سراسر کشور، ۱۳۹۰/۲/۱۴.

- بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور به مناسبت هفته کارگر ۱۳۹۲/۲/۷.
 - بیانات رهبر انقلاب در دیدار شرکت‌کنندگان اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی، ۱۳۹۱/۰۹/۲۱
 - بیانات مقام معظم رهبری در دیدار هزاران نفر از معلمان سراسر کشور، ۱۳۹۰/۰۲/۱۴.
 - بیانات مقام معظم رهبری در دیدار آقای کوفی عنان دبیرکل سازمان ملل متحد و هیأت همراه، ۱۳۸۰/۱۱/۰۶
 - بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام اسلامی و میهمانان خارجی کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۸۳/۰۲/۱۸
 - بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با روحانیون و طلاب آزاده، ۱۳۶۹/۰۸/۰۵
 - بیانات مقام معظم رهبری در مراسم بیست و چهارمین سالروز رحلت حضرت امام خمینی در حرم امام خمینی رحمه‌الله، ۱۳۹۲/۰۳/۱۴.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار گروه کثیری از اصناف، ۱۳۸۰/۰۴/۱۰.
 - بیانات مقام معظم رهبری در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور در مصلای امام خمینی (ره)، ۱۳۹۲/۰۸/۲۹.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع پر شکوه فرماندهان، ۱۳۹۲/۰۸/۲۹.
 - بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار مسؤولان و دست اندرکاران حج، ۱۳۹۱/۰۸/۲۹.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۰۹/۱۹.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب در اجتماع بزرگ نیروی مقاومت بسیج مردمی به مناسبت سالروز تشکیل بسیج، ۱۳۷۶/۰۹/۰۵.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار روحانیون استان یزد، ۱۳۶۸/۱۰/۱۲.
 - بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع پر شکوه فرماندهان بسیج، ۱۳۹۲/۰۸/۲۹
 - بیانات مقام معظم رهبری در مراسم سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۴/۰۳/۱۴.
۳. اسپوزیتو، جان ال (۱۳۸۸)، «انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن»، ترجمه: محسن مدیرشان هچی، تهران.

۴. بیگی، مهدی (۱۳۸۸)، «قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران»، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۵. دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۵)، «جایگاه قدرت نرم در انقلاب اسلامی ایران»، فصلنامه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، سال چهارم، شماره ۵۷.
۶. دیوید، فردآرد (۱۳۸۳)، «مدیریت استراتژیک»، ترجمه: علی پارسئیان و سید محمد اعرابی، چاپ ششم، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۷. عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۷)، «چالش‌های سیاسی جهان اسلام و آینده ایران»، فصلنامه دانش سیاسی، سال چهارم، شماره ۲.
۸. مصلاهی، محمدرضا (۱۳۸۶)، «برنامه‌ریزی استراتژیک ره یافتی به سوی تعالی سازمانی»، نشریه مدیریت، شماره ۳۹.
۹. نوری، جعفر، عباس‌پور، مجید، مقصدلو، بیژن (۱۳۸۵)، «ارزیابی محیطی سیاست‌های استراتژیک توسعه صنعتی ایران در مدل SWOT»، مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۲۹.